

JAN STEEN EN UTRECHT.

In „Kunsthistorische Mededelingen” van het Rijksbureau voor kunsthistorische documentatie te 's-Gravenhage (1948, blz. 51), geeft Dr. H. Gerzon een rijk geïllustreerde beschouwing over het vroegere werk van Jan Steen en de verwantschap met de Utrechtse kunst uit die jaren. Volgens Arnold Houbraken (Grote Schouburgh, deel III, blz. 12) is Steen leerling van Nicolaas Knüpfer te Utrecht geweest en Weijerman (De levens der Nederl. Konst-schilders)* trekt daaruit de conclusie, dat Steen in de bisschopsstad heeft gewoond. Echter is in de Utrechtse archieven zijn naam tot heden niet gevonden, doch dit kan niet verhinderen om aan te nemen, dat hij daar toch, en zelfs voor lange tijd, verblijf heeft gehouden. Jan Steen's werkzaamheid in Leiden wordt door oorkonden van 1644, 1646 en 1648 bevestigd. Vanaf 1649 woonde hij in den Haag. Hij zou derhalve in 1647 enige tijd in Utrecht kunnen hebben vertoefd.

Dr. Gerzon wijst op enige schilderijen „Bij de stadswal” en „Het laden van de kar”, beiden in de kunsthandel, die volledig gesingneerd zijn. Het motief van de laatst genoemde compositie doet enigszins denken aan de Bijlhouwerstoren te Utrecht, op het eerste — waarop een gedeelte van een stadswal met toren — wekt het gebouw in de achtergrond herinneringen op aan de St. Mariakerk. Als voorbeelden van deze concepties meent de schrijver het werk van Jan Both te moeten noemen. Nog duidelijker treedt de verwantschap voor de dag in een schilderij te Nivaagaard, in de verzameling van J. Haga. Niet alleen schijnt Jan Both tot de artistieke vorming van Jan Steen te hebben bijgedragen, maar vooral Nicolaas Knüpfer (waarop Hofstede de Groot reeds heeft gewezen), en ook Jean Baptiste Weenix, Cornelis Poelenburg en diens kring, als Abraham van Cuijlenburgh en Jac. Corn. Droogsloot. Dr. Gerzon laat telkenmale een kunstwerk reproduceren om de stellingen in zijn betoog te verduidelijken. Vooral Droogsloot moet de jonge Jan Steen sterk geïnspireerd hebben. Het stuk „De zeven werken van barmhartigheid”, in een particuliere verzameling te Vorden, ofschoon met Jan Steen's naam gemerkt, werd eertijds als „Droogsloot” verkocht. Tot deze groep behoren nog enkele andere werken, o.m. „De pinksteros” en de „Rustende marskramer”, beiden nog in de handel.

Dr. Gerzon merkt terecht op, dat van Nicolaas Knüpfer geen invloed op zijn landschapskunst te verwachten. De relatie, die hij met deze meester heeft gehad, komt eerst later aan de orde. Het moeten dus wel de Utrechtse landschapsschilders, die tussen 1640 en 1650 aldaar werkten, zijn geweest, die Steen tot deze onderwerpen hebben gebracht. Voorlopig is het slechts een eis van de stijlcritiek, om Jan Steen's vroege werken, in het bijzonder zijn landschappen, in nauw verband te brengen met de kunst van de Utrechtse school.

Sw.